

Kilometers maken met AAP

Onlangs een jarenlang verblijf in ons land spreken veel migranten nog steeds slecht Nederlands. Dat komt onder meer door het voor hen vreemde alfabet. Een computer met een luisterend oor kan hen helpen die horde te nemen.

Deel drie van de cursus AAP bestaat uit een aantal stripverhaaltjes die de cursist stap voor stap helpen bij het herkennen en goed uitspreken van eenvoudige woorden.
Illustraties: Uitgeverij Boomy/Ad Bakker

Wie op vakantie wel eens geprobeerd heeft om Grieks te leren, weet hoe lastig dat is. Voordat je toe bent aan de grammatika en aan het leren van woordjes, moet je je eerst van alfa tot omega een nieuw alfabet eigen maken. 'Met datzelfde probleem worstelen veel buitenlanders die Nederlands willen leren', zegt spraaktechnoloog Helmer Strik, 'want in taal- en taalelectronica wordt weinig aandacht besteed aan het alfabet.'

• Fouten corrigeren

Die aandacht is er wel in de leermethode Alfabetisering. Anderstaligen Plan (AAP). Met een boek en twee Cd's kunnen cursisten het lezen en het schrijven van de voor hen nieuwe tekens in de veilige beslotenheid van hun eigen huis oefenen op het moment waarop dat hen het beste uitkomt. 'Om een taal goed te leren moet je kilometers maken', zegt Strik. 'Mensen moeten heel veel oefenen en dat kan met

AAP. Een nadeel is echter dat je thuis niet op je fouten wordt gewezen. Daarom hebben wij software ontwikkeld die een computer in staat stelt om met automatische spraakherkenning naar de cursist te luisteren en diens fouten te corrigeren.

De lesmethode bestaat uit drie delen. In het eerste deel oefent de cursist systematisch alle spraakklanken die het Nederlands kent; in deel twee worden leestekens en de letters van het alfabet

getoond, deel drie bestaat uit stripverhaaltjes die de cursist stap voor stap helpen bij het herkennen en goed uitspreken van eenvoudige woorden. De versie van AAP met automatische spraakherkenning is op dit moment nog uitlopend als demonstratieproject beschikbaar, maar Strik hoopt dat het programma over een paar jaar in de winkel zal liggen.

■ ERIK HARDEMAN

Gevulde pauzes

Opmerkelijk aan de computerversie van AAP is het ingebouwde spraakherkenningprogramma.

'Spraakherkenning door computers bestaat al tientallen jaren', zegt Strik. 'Maar in dit geval was de opgave dubbel ingewikkeld. Om de uitspraak van een cursist te kunnen corrigeren moet de computer namelijk wel eerst begrijpen wat hij zegt of probeert te

zeggen. Als op het scherm huis staat en de cursist zegt: dat snap ik niet, dan moet de computer niet zeggen: je hebt het woord verkeerd uitgesproken. Daar komt bij dat mensen zelden exact zeggen wat ze gevraagd wordt. Ze zeggen niet huis, maar: eh... huis, of o ja, huis. Ook met zulke gevulde pauzes, zoals wij ze noemen, moet het programma rekening houden.'

Zeggen is niet altijd begrijpen

Als iemand iets tegen je zegt, zou je denken dat je alleen hoeft te luisteren om het te begrijpen. Een misvatting, aldus Petra Hendriks, hoogleraar semantiek en cognitie in Groningen. 'Je moet wel degelijk actief bedenken wat de ander aan jou wil vertellen en of dat klopt met wat je verwacht. Je moet altijd bepaalde informatie aanvullen.'

We zeggen bijna nooit exact wat we bedoelen. Als iemand appels zegt, dan weet je niet of hij twee, tien of duizend appels bedoelt; het Nederlands maakt daar geen onderscheid tussen. En als iemand we zegt, wat bedoelt hij dan precies? Jij en ik, of ik en iemand anders, of zelfs jij en ik en iemand anders? Hendriks: 'Informatie in gesproken taal is zelden compleet. Voor het invullen van allerlei gaten heb je ervaring en vaak ook voorkennis nodig.'

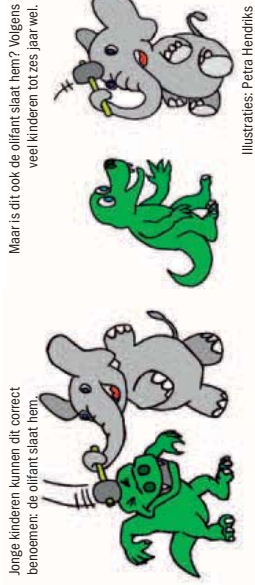
• Subtiel verschil

'Veel mensen denken dat we zo tegen het vierde levensjaar de moedertaal qua structuur voldoende beheersen', vervolgt Hendriks, 'maar het blijkt dat we nog wat langer blijven bijleren. En niet alleen nieuwe woorden.'

Hendriks noemt een voorbeeld. Geef iemand een knikkerbaan en een aantal knikkers en vraag diegene: 'Wil je een knikker twee keer laten rollen?' Een volwassene, en ook een kind vanaf twee jaar of acht, zal dezelfde knikker twee keer laten rollen. Een jonger kind zal twee verschillende knikkers elk eenmaal laten rollen. Hendriks: 'Het effect van de woordvolgorde is hier heel subtiel. Een jong kind realiseert zich niet dat die ander ook iets anders had kunnen zeggen, namelijk "Wil je twee keer een knikker laten rollen?" en dat er dus een reden is dat hij het op deze manier zei.'

Jonge kinderen kunnen goed formuleren, maar dat betekent niet dat ze ook goed kunnen begrijpen. Want bij het begrijpen van taal, zo concludeert Hendriks, is er een essentiële rol weggelegd voor het vermogen zich in de spreker in te leven. En dat is iets wat kinderen pas op latere leeftijd leren.

■ NIENKE BEINTEMA

Meer is dit ook de olifant slaat hem? Volgens veel kinderen tot zes jaar wel.

Olifant

En zin begrijpen en zelf een zin maken zijn twee verschillende dingen. Dat blijkt uit onderzoek bij jonge kinderen. Soms gebruikt een kind een bepaalde zin op de goede manier, maar begrijpt hij dezelfde zin verkeerd als hij hem hoort. Hendriks deed een experiment bij kinderen in de leeftijd van 4 tot 6 jaar. Zij kregen een plaatje te zien van een olifant die een krokodil met een hamer op zijn kop slaat. 'We wilden weten of de kinderen onderscheid konden maken tussen de zinnen de olifant slaat hem en de olifant slaat zichzelf', vertelt ze. 'Kinderen zeiden: de olifant slaat hem. Correct dus. Maar andersom ging het vaak fout. Als je kinderen vraagt of een plaatje van een olifant die zichzelf slaat, klopt bij de zin de olifant slaat hem, dan geven ze vaak toch het verkeerde antwoord en zeggen ze ja.'